

Socialministeren (Mimi Stilling Jakobsen):

Indledning

Det skal være rart at være barn i Danmark!

Med denne redegørelse ønsker jeg at tage fat på en generel debat om børns opvækstvilkår.

Debatten skulle gerne føre til, at hensynet til børnene i videre udstrækning end i dag indgår som et naturligt led i mange sammenhænge. Børnepolitik er samfundspolitik, og samfundspolitik er (måske til tider uhensigtsmæssig) børnepolitik.

Regeringen er rede til at følge debatten op med initiativer for at sikre hensynet til, at børnene får gode opvækstvilkår.

Indretter vi vores boligforhold, så de tilfredsstillende børnefamilierne behov? Er børnefamilierne arbejdsforhold gode nok? Tilgodeser den kollektive trafik hensyn til børnene?

Dette er nogle få eksempler på nogle tværgående spørgsmål, som er såvel børne- som samfundspolitik. Samtidig illustrerer spørgsmålene, at der er behov for sikring af en koordineret indsats mellem de forskellige sektorer på såvel lokalt som regionalt og centralt plan – et punkt, jeg senere vil vende tilbage til.

Undertiden kan man godt få det indtryk, at vi i de seneste årtier ubevidst har gjort børn og unge usynlige. Vi har bygget daginstitutioner, skoler, idrætsanlæg, klubber, uddannelsesinstitutioner m.v., hvor børn og unge er blevet henvist til at tilbringe størstedelen af tiden med ingen eller kun begrænset kontakt med samfundet omkring dem. Vi oplever for sjældent at møde børn og unge i gang med en eller anden nødvendig funktion. Mange forældres kontakt med deres børn er formindsket. Begge forældre har i dag typisk fuldtidsarbejde uden for hjemmet, og samværet med børnene og de unge er begrænset til nogle få timer, hvor der samtidig med samværet med børn skal nås en lang række praktiske gøremål.

Børnene er *forældrenes* ansvar. Jeg føler mig overbevist om, at de problemer, som vi i disse år oplever præger nogle børn og unge – spændende fra »de urolige børn« i skolen til en del unges passivitet og ligegyldighed, bl.a. afspejlet i den stærkt stigende hærværks-

kriminalitet – er udtryk for eller resultatet af denne manglende kontakt med forældre og andre voksne. Det er endda måske naturlige reaktioner på at opleve sig selv som usynlig.

Muligheden for at indgå i forpligtende samspil med voksne bør være til stede alle steder, hvor børn og unge befinder sig. Børn og unge vil kunne inddrages i en lang række praktiske opgaver i daginstitutioner, i skoler, i klubber og foreninger. De vil kunne være med til at klare en lang række opgaver i de lokalområder, hvor de bor, f.eks. deltage i vedligeholdelse af fællesarealer, hjælpe ældre og lignende.

Samtidig er det også vigtigt, at vi lader vore børn være børn. Barndom og oplevelser bør hænge nøje sammen.

Det er bl.a. gennem oplevelser, vores børn kan indhøste erfaringer og udvikle deres personlighed. Mange oplevelser er tilrettelagt af voksne – forældre, daginstitutioner osv. Og det er også godt nok. Men oplevelser forudsætter også et vist »frirum«, det vil sige et sted, hvor børn kan opleve på egen fod og afprøve egne grænser.

Det er vigtigt, at vi sikrer denne mulighed for »frirum«, når vi planlægger, eksempelvis som led i den fysiske planlægning, at vi sikrer, at der også på denne måde er »plads« til vores børn – et lille stykke skov eller naturgrund, en byggetomt el.lign.

En overordnet målsætning om at sætte børns opvækstvilkår i centrum er dog først og fremmest et spørgsmål om holdninger hos forældrene.

Den vigtigste kontakt til voksensamfundet går gennem forældrene. De skal være hovedansvarlige for børnenes opvækst. Vi må opfordre forældre til at give sig tid til at være sammen med deres børn, til at prioritere dem højt. Og vi må samtidig til stadighed overveje, hvordan vi kan give forældrene bedre muligheder for at klare deres opgaver over for børnene.

Børnefamilierne økonomi

Der er i de seneste år taget en række initiativer til at forbedre børnefamilierne forhold: 1. januar 1984 vedrørende betaling for ophold i daginstitution og formidlet dagpleje og 1. juli 1984 forlængelse af barselorlovsperioden.

[Socialministeren]

Som et led i skattereformen udbetales der fra 1. juli 1987 en børnefamilieydelse for alle børn under 18 år. Børnefamilieydelsen afløser det almindelige børnetilskud og udgør ca. det dobbelte beløb. Enlige forsørgere bevarer – ud over børnefamilieydelsen – de hidtidige børnetilskud uden indtægtsregulering.

Folketinget har nu vedtaget ændrede regler for kontanthjælp efter bistandsloven. Den nye lov betyder faste kontanthjælpsydelse og bygger på tre elementer: en grundydelse, et boligtillæg og, hvad jeg specielt i denne sammenhæng vil nævne, et børnetillæg. Børnetillægget, der i dag svarer til en faders normalbidrag, ydes til hvert barn under 18 år med et beløb, der fremtidig svarer til summen af det nugældende normalbidrag fra faderen og moderen. For det første barn i hjemmet forhøjes børnetillægget endda til 6/5 af det nævnte beløb.

Forbedring af børnetillægget betyder en omfordeling af kontanthjælpen til fordel for børnefamilierne, det vil også sige enlige forsørgere.

Alt i alt kan problemerne være meget store for mange enlige forsørgere og føre andet med sig, f.eks. fastholdelse i en typisk lav uddannelse. For at hjælpe dem må der sættes ind med løsninger, der omfatter sociale, arbejdsmæssige og bolig-mæssige forhold.

Problemet for mange enlige forsørgere er ikke blot økonomi, men også isolation. Dette hænger sammen med, at de typisk har en lang arbejdstid og derfor mangler menneskeligt overskud til at foretage udadvendte aktiviteter, når en lang arbejdsdag omsider er slut og børnene lagt i seng.

Det er min opfattelse, at mere fleksibel arbejdstid for børnefamilier ville løse mange problemer. Det er i dag en realitet, at kvinderne har indtaget arbejdslivet for at blive der, uanset om der bliver faldende eller stigende behov for arbejdskraft. Vi må derfor indrette samfundet således, at alle familier får mulighed for at *kombinere* familieliv og arbejde.

I mange tilfælde ville det være en styrkelse af familien, hvis en af forældrene eller begge købte sig nedsat arbejdstid. De øgede kontante tilskud gennem børnefamilieydelsen kan bidrage hertil. Både arbejdsmarkedets parter og det offentlige bør arbejde på større fleksibilitet på arbejdsmarkedet og etablering af »børnevenlige« job. Realiseres denne mål-

sætning ikke, må det frygtes, at omkostningerne bliver store i det lange løb. Sagt på en anden måde, vi må »investere« i vores børn. Vi må udnytte den tid, vi er sammen med børnene. Vi må medinddrage børnene i de hjemlige opgaver, i vores arbejde, i vores daglige færden i øvrigt. Lige på dette punkt mener jeg, at vi godt kan tillade os at skru udviklingen lidt tilbage, selv i en tid med et stort tv- og videoudbud. Video kan som bøger give gode oplevelser for hele familien, men som *børnepasning* duer de ikke.

Tilbud til børn i dagtimerne

Dagtilbuddene er i mange tilfælde et centralt led i børnefamiliers dagligdag. En af de måder, vi kan støtte forældrene på i varetagelsen af deres opgaver over for deres børn, er derfor at tilrettelægge tilbudene under hensyn til børnenes og forældrenes ønsker og behov.

Børn har behov for at opleve et børnefællesskab. I dag, hvor søskendeflokken ofte er lille, og hvor der er mange enebørn, kan der være børn med hjemmearbejdende forældre, som vil have glæde af kontakten med andre børn en del af dagen i et dagtilbud. Omvendt er 9–10 timer dagligt i institution en meget lang »arbejdsdag« for børnene.

Efter bistandsloven er det i vid udstrækning overladt til den enkelte kommune at tilrettelægge sine tilbud gennem kommunale institutioner, overenskomst med selvejende institutioner, den formidlede dagpleje og iværksættelse af forsøgsordninger.

Børns og børnefamiliers behov er ikke ens over hele landet, ligesom også forældrenes arbejdsvilkår og de kommunale traditioner er forskellige.

Der må derfor godt være forskel på udformningen af tilbudene fra den ene kommune til den anden.

Ikke alle børn kan i dag få et tilbud om at være sammen med andre børn i en daginstitution eller dagpleje.

Inden for de sidste år er der sket en kraftig udbygning af tilbudene. Alligevel er der ventelister i mange kommuner.

En af vejene frem er at tænke i mere fleksible og alternative løsninger og i en bedre og mere effektiv ressourceudnyttelse, selv om dette ikke alene kan dække det øjensynligt stigende behov.

[Socialministeren]

Der er i de senere år set en række forslag til særlige tilbud, bl.a. ansøgninger om godkendelse efter forsøgsbestemmelsen i bistandsloven. Det har i denne forbindelse vist sig, at en hel del af forslagene kunne gennemføres inden for de sædvanlige bestemmelser. Hvad angår godkendelser efter bistandslovens forsøgsbestemmelse, kan nævnes smidigere dagplejeformer.

Der er f.eks. oprettet et korps med dagplejere, der går ud i børnenes hjem, hvor børnene bliver passet, eventuelt sammen med 2-3 børn fra nabolaget. Ansættelsen af den person, der skal tage sig af børnene, sker i samarbejde mellem kommunen og de forældre, der skal have passet deres børn via ordningen. Den tilsynsførende for dagplejen besøger hjemmet.

Herudover arbejdes der i en række kommuner med rammebevillinger og selvforvaltningsprincipper for dagtilbuddene.

For at fremme den videre diskussion udsendte jeg derfor i maj 1986 debatoplægget om »Børn og Pasning '86«.

Jeg har fået mange gode og værdifulde henvendelser, herunder fra mange pædagoger, som især peger på, at med den samfundsudvikling, vi har haft, må der sættes på at omdanne de traditionelle børneinstitutioner til en slags lokalcentre. Ikke mindst i tilknytning til udviklingen inden for dagtilbuddene er det vigtigt at trække på den værdifulde erfaring, pædagogerne er i besiddelse af.

Debatoplægget og den efterfølgende diskussion viser således, at der er behov for fortsat udvikling på daginstitutionsoverområdet.

Der bør tages udgangspunkt i forældrenes og barnets behov for pasning, og at der i forbindelse med flekstid, deltid og skifteholdsarbejde bør skabes mulighed for nye pasningsordninger.

Der skal ikke bare være tale om et passivt opbevaringstilbud. Tilbuddet skal kunne give mulighed for udvikling hos børnene og være et integreret led i samfundslivet.

Jeg mener, at daginstitutionerne bør åbne sig noget mere og i højere grad indgå som et led i en større helhed og sammenhæng i lokalsamfundet.

Ved åbning af daginstitutionen forstår jeg at der etableres et samarbejde med andre institutioner, klubber, foreninger og biblioteker i lokalsamfundet.

Der er mange forskellige tilbud til børnene. For de lidt større børn er der bl.a. fritidshjem og skolefritidsordninger. Det bør undersøges, hvordan de mange ressourcer i lokalområdet bedst kan koordineres og udnyttes. Fornyelse er ofte kommet fra frivillige organisationer og selvejende institutioner, der på folkeligt grundlag har forstået at udvikle nye tilbud til de skiftende behov. Det gælder det store frivillige arbejde gennem spejderaktiviteter, sport og idræt, og også bibliotekerne kan have stor betydning i det samlede tilbud til børn og unge. Der er ikke mindst behov for at tænke utraditionelt i de tyndbefolkede områder. De mange forskellige muligheder kan betyde, at der på lokalt plan må ske en nærmere koordinering, således at samtlige ressourcer slås sammen til gavn for børnefamilierne i området.

Der bør også være mulighed for, at andre børn end dem, der er optaget i daginstitutionen af pasningsmæssige grunde, kan komme i institutionen.

Endvidere forstår jeg med åbning af daginstitutionerne, at de kan udvikles til en slags lokalcentre med en brugerkreds, der spænder fra forældre, dagplejemødre m.fl. op til hele lokalbefolkningen, væresteder, hvor der efter ressourcer og behov kan etableres fællesspisning m.v. Denne åbning af daginstitutionen betyder f.eks., at ældre medborgere i lokalsamfundet kan gå ind i institutionen og bruge deres ressourcer i børnenes hverdag, og omvendt, at børnene engageres i nye praktiske gøremål.

Her kan forældreindflydelsen spille ind, hvis forældrene afsætter tid til det.

Jeg tror også, det kunne øge forståelsen mellem forældre og pædagoger, hvis forældrene kom noget mere i institutionerne end de få minutter, det tager at hente og bringe barnet.

Et væsentligt punkt i overvejelserne på børneområdet er, hvad der kan gøres for at løse problemet med pasning af syge børn.

Løsningen er næppe, at forældrene frigøres et vist antal dage om året. Dette kan betyde problemer med fastholdelse af tilknytningen til arbejdsmarkedet eller med overhovedet at få et job.

Er der ikke mulighed for, at forældre selv kan blive hjemme og passe det syge barn, må andre muligheder komme på tale.

[Socialministeren]

Jeg overvejer for tiden, om der kan etableres en forsøgsordning i 15–20 kommuner med et specielt »korps« af erfarne hjælpere til pasning af syge børn i hjemmet eller i særlige sygestuer på en daginstitution. Vigtigt for sådanne ordningers gennemførelse er, at forældrene og børnene kender hjælperne, og at betalingen er overkommelig.

Der er et spørgsmål, vi ikke må glemme i denne forbindelse. Det er, at alvorligt syge børn har behov for, at deres forældre er til stede under hospitalsophold.

Jeg vil derfor overveje muligheden for, at der kunne ydes forældrene en vis kompensations for tabt arbejdsfortjeneste i sådanne tilfælde uden strenge økonomiske betingelser.

Et andet spørgsmål er, om der skal ske ændringer i forældrenes betaling for daginstitutionsplads og dagpleje. En særlig høj prioritet må det have at justere fripladsgrænserne, så snart der er økonomisk mulighed for det.

Kommunal dagpleje er en god og fleksibel ordning. Der har været forslag fremme om, at en kommunal dagplejer sammen med andre børn skulle have adgang til at modtage sit eget barn i formidlet dagpleje på samme vilkår som for de andre børn. Dette kan ikke lade sig gøre efter de nuværende regler i bistandsloven, men en lovændring bør nok overvejes, bl.a. også, fordi det mange steder i landet er svært at skaffe dagplejere.

Bl.a. på baggrund af disse forsøg vil jeg nedsætte et udvalg om dagtilbudenes indhold og organisation i lokalområdet, først og fremmest set i relation til familiernes behov. Udvalget kan se på nye samarbejdsformer og den bedst mulige udnyttelse af ressourcerne. Udvalget kan endvidere drøfte muligheder for øget forældreindflydelse for eksempelvis at etablere særlige forældre styrede dagtilbud samt overveje nye betalingsformer. Udvalget kan herunder se på et spørgsmål, der i den senere tids debat ofte har været argumenteret for, nemlig at børnefamilier burde stilles økonomisk lige, hvad enten de vælger at passe børnene selv eller benytte sig af de offentlige pasningstilbud.

De store skolebørn udnytter i vid udstrækning et eller flere tilbud. En helt ny undersøgelse fra Socialforskningsinstituttet, »Efter skoletid«, viser, at mere end 90 pct. af de store børn i deres fritid går til noget inden for det organiserede fritidsområde, oftest

sport, som har tilslutning fra mere end halvdelen af de unge.

I hovedparten af landets kommuner er der – på initiativ af Det Kriminalpræventive Råd, oprettet de såkaldte SSP-udvalg – det vil sige et samarbejde mellem socialforvaltning, skole og politi.

Klubberne er som oftest aktive deltagere i dette tværfaglige samarbejde. Men den tværfaglige indsats bør etableres, »inden det går galt«.

Klubberne må indgå i et aktivt samspil med øvrige fritidstilbud i kommunen, herunder med de frivillige organisationer, der også på klubområdet har været med i udviklingen af nye tilbud.

I denne forbindelse spiller samarbejdet med idrætsorganisationerne en vigtig rolle. Netop samarbejdet mellem det sociale område og idrætsorganisationerne rummer særlige positive muligheder, som bør støttes i fremtiden.

På den baggrund har jeg i samarbejde med idrætsorganisationerne nedsat en arbejdsgruppe, som i løbet af nogle måneder vil foreslå projekter til fælles initiativer i foreningssvage områder.

I en betænkning om den fremtidige klubvirksomhed, som underudvalget vedrørende klubvirksomhed (der er nedsat under folkeoplysningsudvalget) netop har afgivet, bakes denne udvikling op.

Erfaringerne fra en række forsøgsprojekter på klubområdet har vist, at det er afgørende, at børn og unge får reel indflydelse på struktur og indhold i klubaktiviteten.

Klubben som et værested (samlingssted) med et antal voksne medarbejdere, der kan virke som konsulenter for børnene og de unge – gerne sammen med deres forældre – kan være en fremtidig klubmodel. Konsulentbistanden fra klubbens medarbejdere må tage udgangspunkt i børnenes eller de unges formulerede ønsker og kan f.eks. dreje sig om etablering af en knallertbane, en bådklub el.lign.

Forebyggende indsats over for børn og unge med specielle problemer

Med i en redegørelse om børn hører også nogle bemærkninger om de børn og unge, der har så store problemer af social eller ad-

[Socialministeren]

færdsræssig karakter, at der kræves en særlig indsats for at hjælpe dem.

Det drejer sig om ca. 16.000 børn og unge, der opholder sig uden for deres eget hjem med de sociale myndigheders medvirken. Heraf er ca. 500 anbragt uden forældrenes samtykke. 16.000 børn ud af godt en million børn og unge synes umiddelbart beskedent. Men det er altid en alvorlig sag at skille børn og forældre fra hinanden, så der er med rette til stadighed stor opmærksomhed om denne gruppe børn.

Særlig grund til at skærpe opmærksomheden er der, når antallet af døgnophold stiger på trods af et faldende børnetal.

Der er altså et antal familier, hvor det går skævt. Årsagerne hertil kan være mange, men det er nødvendigt, at der så tidligt som muligt sættes ind over for disse familier med kvalificeret rådgivning og støtte. Det er i den forbindelse afgørende for, at det forebyggende arbejde skal kunne lykkes, at der er en nær kontakt mellem skole- og socialforvaltningerne. Det vil jo ofte være skolen, der først ser tegn på, at der er noget galt.

Udgangspunktet for den støtte, der ydes, må og bør være at sikre barnets muligheder for at forblive i forældrehjemmet.

Der ses i disse år forskellige eksempler på, at dette kan lykkes, hvis man i højere grad end hidtil retter sin indsats mod den samlede familie. Hvis man lader familien selv formulere, hvad der er galt, og hvad der skal gøres noget ved, så får man en situation, hvor medarbejderne i stedet for behandlerrollen får rollen som konsulent for familien. Det bliver så familien selv, der retter forholdene.

Et sådant arbejde kan foregå et sted i nærheden af familiens hjem, hvor man møder 4 gange om ugen i f.eks. 6 måneder, men hvor man altså forbliver i sit eget miljø og børnene bevarer kontakten til skole eller daginstitution.

Der er dog også eksempler på, at hele familien samlet tager ophold uden for hjemmet i en kortere periode.

Ved en øget indsats over for hele familien vil antallet af anbringelser uden for hjemmet kunne nedbringes.

Socialstyrelsen er for tiden i gang med at beskrive forskellige former for tilbud til familien, der kan indgå i et idékatalog til kommunerne m.fl.

Man må imidlertid ikke forledes til at tro, at alle anbringelser kan undgås. Der vil være børn, hvis tarv bedst tilgodeses ved at være skilt fra forældrene i en kortere eller længere periode. Det kan dreje sig om børn med et udpræget behandlingsmæssigt behov eller børn af forældre, der selv ikke med en massiv støtte i hjemmet kan magte opgaven at opdrage et eller flere børn. Endvidere kan det dreje sig om børn fra familier i belastede misbrugs- og voldsmiljøer.

I sådanne situationer bør der gøres mere for, at anbringelse ikke skal opleves som unødige nederlag for forældrene. Der må arbejdes på at forberede familien på adskillelsen, således at der ligger et reelt forældre-samtykke bag anbringelsesbeslutningen.

Desværre ser vi i nogle tilfælde, at børn, der kommer hjem efter ophold uden for hjemmet, hurtigt må anbringes igen på en døgnforanstaltning, simpelthen fordi forældrenes situation ikke var bedre siden den første anbringelse, en ulykkelig situation for både børn og forældre. Det viser betydningen af, at der ydes støttes til disse familier og også i forbindelse med barnets hjemkomst.

Afslutning

Som det fremgår af redegørelsen, er det af afgørende betydning for børn, at deres hverdag hænger sammen.

For at fremme en koordineret indsats på børneområdet har regeringen besluttet at nedsætte et tværministerielt børneudvalg.

Udvalget skal have til opgave at varetage børnenes interesser ved ny lovgivning og koordinere initiativer på de forskellige ministerområder.

Udvalget kan endvidere bearbejde forskningsresultater og komme med forslag til ændringer i eksisterende lovgivning på baggrund heraf.

Udvalget skal bestå af embedsmænd fra henholdsvis Socialministeriet, Justitsministeriet, Undervisningsministeriet, Kulturministeriet, Miljøministeriet, Indenrigsministeriet, Arbejdsministeriet og Finansministeriet.

Et parallelt ministerudvalg vil blive nedsat.

En debat i Folketinget gør det ikke i sig selv rarere at være barn i Danmark.

Men de initiativer, jeg har fremlagt i denne redegørelse, skulle gerne føre til dette mål.

Meddelelser fra formanden:**Formanden:**

Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Retsudvalget (17/12 86):

Udtræder: Erik B. Smith (S)
Nyt medl.: Henning Rasmussen (S)

Kommunaludvalget (18/12 86):

Udtræder: Birthe Hansen (SF)
Ny stedf.: Leif Hermann (SF)

Nordisk Råd (16/12 86):

Udtræder: Jette Westh (SF)
Ny stedf.: Inger Harms (SF)

Indfødsretsudvalget (16/12 86):

Udtræder: Jette Westh (SF)
Nyt medl.: Inger Harms (SF)

Kirkeudvalget (16/12 86):

Udtræder: Jette Westh (SF)
Nyt medl.: Inger Harms (SF)

Landbrugs- og fiskeriudvalget (16/12 86):

Udtræder: Jette Westh (SF)
Nyt medl.: Inger Harms (SF)

Udenrigsudvalget (16/12 86):

Udtræder: Jette Westh (SF)
Ny stedf.: Inger Harms (SF)

Markedsudvalget (16/12 86):

Udtræder: Jette Westh (SF)
Ny stedf.: Inger Harms (SF)

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 13. januar 1987 kl. 13.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den i salen opslåede dagsorden. Med hensyn til de øvrige møder i den pågældende uge skal jeg henvise til den omdelte ugeplan.

Jeg ønsker alle medlemmerne en rigtig god jul og et godt nytår, og det samme gælder samtlige medarbejdere i huset. Rigtig god jul!

Mødet hævet kl. 17.35
